

Editörden | Editorial

Dergimizin bu sayısına tasavvuf karşıtlığının sebeplerini inceleyen ve arayan iki makale ile başlıyoruz. Bilindiği gibi klasik dönemde tasavvuf karşıtlığı yaygın olarak İbn Teymiye ile başlayan ikinci devre selefilğine ait itirazlarla özdeşleştirilir. Velâyet, kerâmet, şefâat, vahdet-i vücûd, semâ-devran karşıtlığından hareketle başlayan bu itirazların Zâhiriyye, Mu'tezile, Hariciye akımlarıyla benzerlik, Şia ile karşıtlık durumu bulunmaktadır. Üçüncü devre selefilği diyebileceğimiz vahhabilik ile tenkitler kurumsallaşmış, Osmanlı yönetimine başkaldırı temelinde siyasal bir hareket hüviyetini kazanmıştır. Görünürde tevhid kavramı üzerinden sahabe dâhil İslam kültür-medeniyet tarihinin olumsuzlanması, kendi fikir ve zümresinden başkalarını küfürle itham etme gibi dışlayıcı, çatışmacı bir karaktere bürünmüştür. Yine bid'at kavramı üzerinden kabir ve türbe ziyaretlerini, mevlid ve kutsal gecelerin ihyasını, muhtelif tarikat ritüelleri ve hurdesini ortadan kaldırma fikriyatını içiren muhalifliği ön plana çıkmıştır. Son tahlilde muhaliflik günümüze dışlayıcı ve çatışmacı vahhabiliğin bazı versiyonlarını maalesef gerek doktrinel olarak gerekse siyasallaşmanın sonucu olarak silahlı terör örgütlerine evirmiş, emperyalistlerin kullanışlı maşasına dönüştürmüştür. Ülkemiz de tarihte ilk defa bu oranda olumsuz gelişme ve yönelimlerden kendine düşen payı almıştır. TEPEV'in araştırmasına göre son üç yılda Türkiye'de kendini Selefi olarak ifade edenlerin oranı 1,2'den 3,6 ya yükselmiştir. Mehmet Şirin Ayış'ın makalesi tam da bu noktada önem kazanmaktadır.

Tasavvuf karşıtlığının ikinci ana damarını modernist ulusalcılar oluşturmaktadır. Ulus devlet sürecinde bunlar ülkemizin bilimsel, sosyal, kültürel geri kalmışlığının sebeplerini yanlış bir tarzda dini ve kültürel yapıda görmüş çareyi "muasır medeniyet seviyesine" ulaşabilmek için kültürel-dini yapının değiştirilmesinde aramıştır. Bu refleks günümüze geldiğimizde de modern dönemin ve hızlı kentleşmenin getirdiği ve yeni ortaya çıkan çevre kirliliği, kadın cinayetleri, yeni dini hareketler, rijit eğilimler gibi ne kadar olumsuz eylem varsa hepsinin günahını aynı yapıda aramaya devam etmektedir. Başlangıçta siyasi-kültürel hegemonya şimdilerde yeni toplumsal problemler sebebiyle sosyokültürel hegemonyaya dönüşmüş durumdadır. Karşı çıkılan şey renk tonuyla aynıdır, çözüm de batı merkezci gelişimdir. Burada karşı çıkılan şey şeriatı olan maneviyattır, bu haliyle olumsuzlanan tasavvuf/tarikatlar değil dindir.

Bu zümreler kendi milli kültürel kodlarının diğer milletlerden farklılıklarına odaklanmazlar. Gelişmenin maddi dinamiklerinin dinden ve kültürden bağımsız, devletin ve milletin taşınacağı orta ve uzun vadeli hedefler ve buna yönelik öncelikli yatırım alanları, ekip çalışması, kurumsal ARGE olduğundan habersiz gibidirler. İlerleyebilmek için dini ritüellerin terkedilmesi gerektiğini vehmederler. Talep ettikleri şeyi elde etmenin yolunu bilmedikleri için üfürükçülük, falcılık, türbecilik, biat ve sadaka kültürü, aklını kiraya vermek, köleşmek gibi birçok olumsuz kavram üreterek tenkit oklarını kendi topraklarına ve kökenlerine yöneltirler. Bu haliyle artık onlar da birinciler gibi dışlayıcı ve yıkıcıdır. Sloganları Hristiyanlık tecrübesinden mülhem bazen ‘Din/İslam terakkiye manidir’ bazen de ‘‘Tanrı ile insan arasına kimse giremez’’ şeklinde kendini gösterir.

Tasavvuf karşıtlığını her safhada gösteren üçüncü grup modernist İslamcılardır. Bunların bir ve ikinci gruptakilerin çıkış noktalarından hareketle eklektik bir yapı oluşturdukları görülür. Bir kısmı yıkıcı Vahhabilerle benzer tarzda zâhirci, metin merkezci yol izlerken, ‘‘Kur’an bize yeter’’ söylemini mottolaştırdıkları görülür. Bir kısmı ise İslam’ın sadece siyasal hayat ve yönetimle ilgili tarafına odaklanır, sosyal koşulları, sosyal tarihi ve maneviyatı/dindarlığı, kişisel ıslahı ıskaladıkları görülür.

Türkiye’de gerek ulusalcılar, gerek modernistler gerekse İslamcı modernistler tarafından çok sayıda akademik ve popüler yayın yapılmıştır. Mahmud Esad Erkaya’nın geniş kapsamlı literatürü tahlil çalışması, tartışma ve apolojilerden kaçınan tasavvuf akademisyenlerine yeni çalışma alanları gösterecek boyuttadır.

Bütün bunlardan bağımsız olarak post- modern dünyada teknolojik gelişmelerin insanın özgüveni artırdığı, peşin olana, hemen ve şimdiye odaklandırmaktadır. Bu durum tasavvuf özelinde iki farklı yorumu gündeme getirmiştir. Birisi Harari gibi gelecekte maneviyatın, İslam tasavvufunun önemini yitireceği, daha soft ve kişisel tercihlere bağlı ezoterik grup ve yönelimlerin ortaya çıkacağı dindarlık görüşünü savunanlar, ikincisi ise gittikçe kirlenen ve felaketlerin arttığı dünyamızda Hz. Peygamber efendimizin denge getirdiği maneviyat alanı ve Sünni İslam tasavvufuna her dönemkinden daha fazla ihtiyaç duyulacağı ve yönelinileceğine dair görüş. Her halükarda karşıtlık ve savunu arasında daha fazla çalışmaya ihtiyaç var ki dergimizde bu tip çalışmalar daha fazla yer alacaktır.

Zeliha Öteleş'e ait Dâvûd el-Kayserî'nin Tâiyye Şerhinde "İttihad Makâmı" makalesi tasavvufun ve dinin en önemli konusu olan tevhide odaklanmaktadır. Öteleş'in ikinci yazısı ise bir vefeyât yazısı olup 27 Şubat 2020 tarihinde aramızdan ayrılan "İbn Miskeveyh ve Ezeli Hikmet" isimli çalışmasından tanıdığımız Dr. Serap Kılıç hakkındadır. Kendisini rahmetle andığımız Kılıç, doktorasını İstanbul İlahiyat Fakültesinde İbnü'l-Arabi'nin Ahlak Nazariyesi üst başlığıyla ikmal etmişti. Diğer yazılarımız ise tasavvuf düşüncesi üzerine klasik ve modern dönemde yapılmış çalışmaların tanıtım ve tahlillerini ihtiva etmektedir.

Derginin hazırlanmasında emeği geçen hakem heyetine, yayın ve danışma kuruluna, yazılarıyla katkı sunan araştırmacılara, derginin yazı işleri müdürü Muhammed Fatih Küçük'e ve nihayet bu sayının editörlük görevini şahsımıza tevdi eden, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi adına derginin sahipliğini üstlenen, Prof. Dr. Hasan Kâmil Yılmaz hocamıza ayrı ayrı şükranlarımızı arz ediyorum. Gayret bizden, Tevfik Rabbimizdendir...

Prof. Dr. Hür Mahmut Yücer